Sporen

Nieuwsbrief van de

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

KVMV

Jaargang 4 - Nummer 3 - September 2011

INHOUD

1	Editoriaal	*B. Declercq*
2	Excursiekalender	
4	Educatieve bijeenkomsten	
6	*Zygospermella insignis*, een zeldzame sordariomyceet op mest van Wisent	*J. Launoy*
9	Beukenroetschoteltje gaat vreemd!	*G. Buelens*
11	Een brandzwam op Glanshaver	*R. Leysen*
14	Boekbespreking: Duinpaddenstoelen	*J. Launoy*
15	Trechtersapsteel (*Hydropus moserianus*)	*L. Deceuninck*
19	Oproep aan de lezer	*D. Slos*
20	Boekbespreking: Een nieuwe superveldgids?	*W. Veraghtert*
23	Mycopoëzie	*R. De Lust*
24	Paddenstoelenatlas Vlaams Brabant/Brussel	*R. Steeman*
25	Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	*R. Steeman/W. Veraghtert*
28	20 jaar LIKONA	

Jaargang 4, nummer 3
September 2011

Editoriaal

Sporen
NIEUWSBRIEF VAN DE KONINKLIJKE VLAAMSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Geachte leden

Ons heimwee naar die goeie oude Belgische zomers van weleer, tijdens het kurkdroge voorseizoen, is snel weggespoeld; letterlijk dan. Van onze langzaam opwarmende planeet hebben we deze zomer helemaal niks kunnen merken. De regen viel bij wijlen met bakken uit de hemel, met zelfs onderlopende straten, beschadigde oogsten en andere ellende voor gevolg. Zo hadden we het nu ook weer niet bedoeld. Maar de zwammen zagen dit nat zomerweer wél zitten. Na enige aarzeling kwamen ze met bosjes te voorschijn. En dat deden de amateur-mycologen dus ook. Tussen het ingezamelde fraais zal zeker interessant materiaal zitten, uitzonderlijke weersomstandigheden geven immers nogal eens aanleiding tot uitzonderlijke vondsten.

In juli had te Melbourne een congres plaats waarbij wijzigingsvoorstellen van de *International Code of Botanical Nomenclature* besproken werden. Er werden o.a. voor de mycologie belangrijke beslissingen genomen. Zo mogen nieuwe namen vanaf 1 januari 2012 ook elektronisch online gepubliceerd worden in een document in pdf-formaat, voorzien van een ISSN- of ISBN-nummer. Voor alle nieuwe namen door de *Code* beheerd (dus nu ook de fungi) wordt voortaan een Latijnse of Engelse diagnose vereist. Het principe van "één fungus = één naam" wordt aanvaard, maar om zware verstoring van de nomenclatuur te voorkomen zullen wijd verspreide namen massaal beschermd worden. Tenslotte moet een geldige publicatie van een nieuwe fungusnaam nu ook "an identifier issued by a recognized repository", momenteel een Mycobank-nummer, vermelden. De *Code* zelf kreeg ook een nieuwe naam en heet nu de *International Code of Nomenclature for Algae, Fungi and Plants.*

In het vaktijdschrift PLoS Biology verscheen recent een wetenschappelijk onderbouwde raming van het aantal soorten levende organismen op aarde. Een niet zo eenvoudig onderwerp, dachten we, gezien bv. de verschillende disciplines het al oneens zijn over het soortenconcept. Men kwam tot het voorlopig resultaat van 8,7 miljoen eukaryotische (cellen met volwaardige celkern) soorten, waaronder 7,77 miljoen diersoorten, 611.000 fungi en 298.000 planten. Aangezien volgens hetzelfde artikel al een goeie 43.000 fungisoorten (ongeveer 1 op 14) beschreven werden, rest er ons dus nog heel wat werk aan de mycologische winkel. De ervaring leert ons dat we hiervoor onze landsgrenzen niet eens hoeven te overschrijden.

We zijn dus vermoedelijk weer aan een goed zwammenseizoen begonnen. Met de nodige inzet en uithoudingsvermogen leidt dit gebruikelijk naar soorten nieuw voor onze regio of land. De eerste resultaten zijn reeds in de volgende bladzijden opgenomen. Ik hoop in een volgend nummer méér over jullie bevindingen te mogen lezen. In afwachting hiervan, wens ik iedereen veel verzamel- en determineerplezier. Tot ziens op één van onze volgende activiteiten.

Bernard Declercq, voorzitter KVMV

Excursiekalender

D = dagexcursie, V = voormiddag, N = namiddag

Voor **AMK** is het uur van samenkomst steeds **9.45 uur**, vertrek om **10 uur**, tenzij anders vermeld! Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen. Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon.

Voor **OVMW** is het uur van samenkomst bij excursies steeds **9.30 uur**, tenzij anders vermeld!

Voor **ZWAM** is de afspraak ter plaatse telkens te **9.30 uur** (D) of **14.00 uur** (N).

Weekexcursies van de AMK-Werkgroep Mycologie

Om de twee weken gaat de werkgroep op excursie, telkens op donderdagvoormiddag. De leden worden per mail, of telefonisch op vraag, verwittigd van de excursieplaatsen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Lieve Deceuninck: 03/455 01 27 of lieve.deceuninck@skynet.be. (uitleg werking: zie Sporen nr. 1-2)

Reeds door de afdelingen vastgelegde excursies tot eind december.

zaterdag 01-10-2011 - KVMV (D)

Voormiddag: het **'Jongenbos'** te Kortessem. Samenkomst om 9.30 u. aan de kerk te Vliermaalroot. Bereikbaar via de E313, afrit 30 (Diepenbeek); verder de N76 richting Kortessem, ongeveer 500 meter op deze weg links naar Vliermaalroot.
Namiddag (rond 14.00 u.): **Nietelbroeken** te Diepenbeek. Afspraak voor enkel de namiddagexcursie dient telefonisch gemaakt te worden met de contactpersoon. Dit is een KVMV-activiteit, waarop alle mycologen uitgenodigd worden. Organisatie: **Mycolim**.
Contact: Ronny Boeykens (0477/39 54 57)

zaterdag 08-10-2011 - OVMW (V)

Domein van Graaf H. d'Ursel de Bousies, Zwalm. Bijeenkomst aan de kerk van Beerlegem. Opgelet: de doortocht door Dikkelvenne is onderbroken; gelieve de lokale omleiding te volgen.
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)

zondag 09-10-2011 - ZWAM en AMK (D)

"Catselt" (Zichem) en "**Dassenaarde**" (Molenstede). Bijeenkomst in de voormiddag op de parking Hoornblaas, Catselt **om 9.30 u**. Bereikbaar via de E313, afrit 23 (Geel-West). Sla na de afrit linksaf naar Zammel. Rij rechtdoor tot Veerle-Laakdal, verder richting Diest. Onmiddellijk na het gehucht Okselaar kruist de baan Geel-Diest met Engsbergen-Zichem-Averbode. Ga rechtsaf (deze baan is de Hoornblaas) en rij 1 km tot aan het rond punt Hoornblaas (parking aan café Den Hemel). Namiddag: **"Bolhuiskapelleke"** in Dassenaarde, Asdonkstraat 49-53, **om 14.00 u**.
Contact: Robert De Ceuster (0484/66 43 70)

zaterdag 15-10-2011 - OVMW (V)

Keigat te Ursel-Zomergem. Samenkomst: 't Kruis in de Veldkruisstraat, Ursel. E40 afrit Aalter, N44 richting Maldegem-Knokke, over het kanaal Gent-Brugge en dan aan de eerste lichten rechtsaf (N499); 2 km voorbij de kerk van Ursel rechtsaf Veldkruisstraat en volgen tot aan het kruis.
Contact: E. Vanaelst (09/374 59 86 of 0474/64 23 23)

zondag 16-10-2011 - Mycolim (V)

De Brand, Hechtel. Samenkomst om 9.30 u. aan de kerk van Hechtel.
Contact: Richard Pawlowski (011/57 49 70)

zondag 16-10-2011 - ZWAM (N)

Walenbos te Houwaart. Afspraak: kerk Houwaart, Haldertstraat.
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zondag 16-10-2011 - AMK (D)

Steengroeven te Kwaadmechelen. Samenkomst aan de kerk van Kwaadmechelen. Bereikbaar via E313, afrit 25 richting Ham.
Contact: Jos Volders (014/54 91 44) en Paul Caers (013/67 12 04)

donderdag 20-10 tot en met 23-10-2011 - KVMV

Kustweekend. Verdere info: zie "Sporen" maart 2011.

zaterdag 22-10-2011 - OVMW (D)

Voormiddag: **kerkhof Hogerlucht** en **Bois Joly** te Ronse. Samenkomst parking kerkhof Hogerluchtstraat (niet de parking zijde Ommegangstraat). Via de N60 van Oudenaarde naar Ronse. Waar de N60 van 4 rijstroken versmalt naar 2, sla je wat verder aan de verkeerslichten linksaf. Na ruim 1 km neem je rechts de Hogerluchtstraat. Na 200 m heb je links de ingang van het kerkhof en het bos. Namiddag: **Bosreservaat op de Kluisberg**.
Contact: Eddy Saveyn (09/380 03 00 en op de dag zelf 0477/03 20 75)

zondag 23-10-2011 - Mycolim (V)

Loozerheide, Loozen. Afspraak om 9.30 u. aan de kerk van Kaulille.
Contact: Jean Vangrinsven (011/27 28 53)

zondag 23-10-2011 - ZWAM (N)

Kouterbos nabij 't Zoet Water te Oud-Heverlee. Afspraak: grote parking, rechts van Taverne Rosenberg omhoog vanaf de Maurits Noëstraat.
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zaterdag 29-10-2011 - OVMW (V)

Provinciaal domein De Roomakker te Tielrode. Samenkomst: hoofdingang van het domein, Hofstraat, Tielrode. Vanaf E17: afrit 14 (Hulst, Dendermonde), N41 richting Hamme (= Dendermonde) over een afstand van ongeveer 2,2 km. Niet in de tunnel rijden, maar een flauwe bocht naar rechts volgen, op de rotonde 4e afslag nemen, richting Tielrode (Legen Heirweg). Legen Heirweg en vervolgens Gentstraat volgen over een afstand van ongeveer 2 km. Links afslaan naar Hofstraat, en na ca 500 m is de hoofdingang.
Contact: Lou Roelandt (09/348 70 31)

zondag 30-10-2011 - Mycolim (V)

Terril, Genk-Waterschei. Afspraak om 9.30 u. op de parking van KRC, Stadionweg 4 te Genk, tegenover de ingang van het Themacafé en de Cristal Arena.
Contact: Luc Lenaerts (013/52 34 99)

zondag 30-10-2011 - ZWAM (N)

Sapellenbos, Heverlee. Afspraak: parking Arboretum Heverleebos nabij de brug onder de E40 langs de Naamsesteenweg te Heverlee (Leuven). Gids: Henri Vranckx.
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zondag 30-10-2011 - AMK (D)

Hooyput + Wateringen te Arendonk. Bijeenkomst aan de kerk van Arendonk. Bereikbaar via de E313, de E34 tot afrit 26 naar Arendonk.
Contact: Wim Veraghtert (0496/97 87 79)

zaterdag 05-11-2011 - OVMW (V)

Bourgoyen en Ossemeersen te Gent. Samenkomst: Bezoekerscentrum, Driepikkelstraat 32 te Mariakerke.
Contact: Gerrit Verhellen (0494/13 48 86)

zondag 06-11-2011 - ZWAM (N)

Mollendaalbos te Haasrode (Oud-Heverlee). Afspraak: parking Brembergcentrum, Boetsenberg te Haasrode.
Contact: Henri Vranckx (016/40 29 84)

zondag 06-11-2011 - AMK (D)

Steenbakkerijen "Terhagen/De Schorre" te Boom.

Bijeenkomst op de kleine parking 50 m voorbij de kerk van Terhagen (in de richting van Boom). Te bereiken via E19 afrit 8 (Rumst) of via A12 afrit Boom (juist vóór Rupeltunnel).
Contact: André de Haan (03/666 91 34)

zaterdag 12-11-2011 - OVMW (V)

Brielmeersen te Deinze. Samenkomst op de parking. E17 afrit Deinze, N35 tot in centrum, Leie oversteken en direct linksaf. Na ca 100 m weer linksaf tot op de parking.
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)

Na de excursie gezamenlijk eetmaal in De Valk te Nazareth.

zaterdag 12-11-2011 - AMK (D)

Dekshoevevijver te Geel. Bijeenkomst op de parking van het domein "Prinsenpark" te Retie. Bereikbaar via E313, afslag E34 richting Eindhoven; neem afrit 25 Turnhout-Oost, dan de N18 richting Retie en daar de N118 richting Geel. Ca. 4-5 km verder aan uw rechterkant ingang Prinsenpark. Vandaar rijden we gezamenlijk verder naar de plaats van de excursie.
Contact: Jos Volders (014/54 91 44)

zaterdag 19-11-11 - OVMW (V)

Soldatenkerkhoven in de Westhoek. Plaats van samenkomst wordt later bekendgemaakt.
Contact: C. Hanssens (056/21 23 13 of 0477/50 82 02)

Educatieve bijeenkomsten

De bijeenkomsten in **Gent** gaan door om 10.00 uur bij de Onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 2e verdieping. Ingang gemakkelijkst via de plantentuin.

De bijeenkomsten in **Antwerpen** gaan door in de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen; aanvang telkens om 20.00 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenen. Het opstellen van de microscopen voor praktijklessen en mycologische werkgroepavonden wordt bij voorkeur vóór 20.00 uur gedaan zodat de sessies vlot kunnen beginnen. De bib is steeds gesloten de 4e dinsdag van de maand.

De ZWAM-bijeenkomsten in **Diest** gaan door van 19.30 tot 22.00 uur in het Natuurcentrum van Provinciaal domein Halve Maan, Omer Vanoudenhovelaan 48 te Diest.

dinsdag 04-10-2011 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met les microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u.
Leiding: André de Haan.

maandag 10-10-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 11-10-2011 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond Inocybe (Vezelkoppen). Deze les, een theoretische inleiding gevolgd door een practicum, is gericht tot de cursisten van de Startcursus microscopie 2010 maar staat open voor alle leden.

Leiding: Jos Volders.

donderdag 13-10-2011 - ZWAM (Diest)

Voordracht door Jos Volders over Inocybe (met praktikum). Zie ook hierboven op **11-10** bij AMK.

dinsdag 18-10-2011 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met les microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

maandag 24-10-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 25-10-2011 - KVMV (Antwerpen)

KVMV-bestuursvergadering. BIB gesloten.

maandag 07-11-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 08-11-2011 - AMK (Antwerpen)

Microscopische technieken + determinatieavond met bijzondere aandacht voor de microscopische kenmerken. Het lesthema wordt bepaald op basis van de door u meegebrachte vondsten. Leiding: André de Haan. Start om 19.30 u.
Tegelijkertijd hiermee houdt de redactieraad van Sporen haar vergadering.

dinsdag 15-11-2011 - AMK (Antwerpen)

Fotografietechnieken in de microscopie. Informatieavond over microscopische contrastmethoden in mycologie door Karel Du Gardein (Olympus).

maandag 21-11-2011 - ZWAM (Diest)
Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 22-11-2011 - AMK (Antwerpen)

AMK-Stuurgroep. Alle leden zijn welkom bij de bespreking van de AMK-werking. Agendapunt: opstellen excursielijst 2011. Ideeën kunnen op voorhand doorgemaild worden naar Jos Volders.
(joseph.volders@telenet.be)

dinsdag 29-11-2011 - AMK (Antwerpen)

Microscopische technieken bij Ascomyceten-Peziza's. Deze les, een korte theoretische inleiding gevolgd door een practicum, is gericht tot de cursisten van de Startcursus microscopie 2010 maar staat open voor alle leden. Leiding: Freddy Vermeulen en Lieve Deceuninck.

maandag 05-12-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 06-12-2011 - AMK (Antwerpen)

Boyekoli Ebale Congo 2010: Myriam de Haan nam deel aan deze grote expeditie en "joeg" daar op zeer klein wild: de Myxomyceten en Co. De buit was aanzienlijk en het aanzien zeker waard. Vanavond krijgt u een uitgebreid verslag van de avonturen in het hart van Afrika.

dinsdag 13-12-2011 - AMK (Antwerpen)

Bijzondere vondsten 2010 en 2011 van en door Wim Veraghtert.

maandag 19-12-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 20-12-2011 - AMK (Antwerpen)

Foto- en Filmavond: Film van Ludo Bosmans 'Sporen vol leven', foto's van brandplekpaddenstoelenproject 2011 en AMK'rs in actie.

Zygospermella insignis (Mouton) Cain, een zeldzame sordariomyceet op mest van Wisent

Jacky Launoy, Konijnenweg 11, B-8660 De Panne - jacky@launoy.be

Inleiding

*De laatste jaren neemt de interesse voor coprofiele zwammen op mest van grazers in duingebieden aan de Vlaamse westkust sterk toe, o.a. door korte bachelorproefprojecten uitgevoerd door diverse studenten Biologie aan de Universiteit Gent. Als regelmatig bezoeker van vooral het Westhoekreservaat en op zoek naar mycologische uitdagingen in elk seizoen, houdt dit onderwerp me ook al enkele jaren sterk bezig. Eén van de vraagstellingen bij onderzoek naar coprofiele fungi is uiteraard de mate waarin de mestproducerende diersoort de diversiteit aan fungi bepaalt. De runderachtigen worden in veel kustreservaten vertegenwoordigd door Schotse Hooglanders en Galloway-koeien, maar in de Kennemerduinen tussen IJmuiden en Zandvoort (NL) loopt een onderzoeksproject waarbij Wisenten (*Bison bonasus*) werden geïntroduceerd in het Kraansvlak om de verruiging onder controle te houden. Onderzoek naar ascomyceten op mest van deze ongewone begrazers leek ons een interessant experiment.*

Foto 1: *Bison bonasus* - Wisent

Terreinbezoek

Het Nationaal park Zuid-Kennemerland, 3800 ha groot, is gelegen tussen de Noordzee, de havenstad IJmuiden ten noorden, de Randstad ten oosten en Zandvoort ten zuiden. De plantengroei is vergelijkbaar met deze van onze duinen aan de westkust maar er komen verspreid Corsicaanse en Oostenrijkse zwarte dennen voor, die bij ons zo goed als ontbreken.

Op 20 juni 2011 hadden we een afspraak met Ruud Maaskant van Staatsbosbeheer om foto's te maken en mest in te zamelen, gezien het gebied stevig omheind is en niet toegankelijk zonder begeleiding van een boswachter. De verzamelde mest was reeds enkele weken oud en vertoonde reeds groei van ascomyceten.

Grazers

In het niet-toegankelijk gebied van het Kraansvlak, 240 ha groot, werden in april 2007 Wisenten of Europese bisons (foto 1) als wetenschappelijk experiment geïntroduceerd. Er wordt o.a onderzoek

gedaan naar hun voedingsgedrag, vooral wanneer ze niet worden bijgevoederd, alsook naar de interactie met andere grazers zoals Damhert, Ree, Konikpaarden en Schotse Hooglanders. Wisenten eten gras, jonge bomen en struiken. Ze schillen o.a praktisch alle Kardinaalsmuts. Tegenwoordig is de kudde uitgegroeid tot 17 dieren.

Materiaal en methode

De meegenomen stalen werden regelmatig met een stereomicroscoop Novex RZT-PL (met vergroting 6,5× tot 45×) gescreend op fungi. Verder onderzoek gebeurde met een microscoop van Novex KTPL (vergr. 100×, 400×, 600× en 1000×).

De gevonden ascomata werden verder onderzocht in L4 (naar Clemençon) en soms gekleurd in katoenblauw/lactophenol. Er werden enkele permanente preparaten gemaakt door ze te fixeren met nagellak aan de rand van de dekglaasjes. Als experiment werd een bestendig preparaat gemaakt van de asci en de sporen in Hoyers medium. Deze preparaten werden gedeponeerd in UGent.

Er werden beelden gemaakt van de preparaten aan de hand van een camera CMEX 5000 van Euromex en van de ascomata met een CMEX 1300.

Naam	in cultuur op
Peziza fimeti (Fuckel) E.C. Hansen	
Lasiobolus equinus (O.F. Müll.) P. Karst.	
Coprotus granuliformis (H. Crouan & P. Crouan) Kimbr.	06-07-2011
Podospora squamulosa (H. Crouan & P. Crouan) Niessl	
Podospora vesticola (Berk. & Broome) J.H. Mirza & Cain	24-06-2011
Podospora conica (Fuckel) A. Bell & Maho-ney	01-07-2011
***Zygospermella insignis* (Mouton) Cain** (exs. JL 11.28)	13-07-2011

Tabel : gevonden ascomycota, alle op mest van Wisent

Resultaten

Opvallend was de afwezigheid van Agaricales en Zygomycota (vermoedelijk omdat de mest in een later stadium werd ingezameld). Ascomycota waren dus dominant en hierbij vonden we volgende 8 soorten (zie tabel). Eén soort, *Zygospermella insignis* (foto 2), is zeldzaam en wordt hier uitvoerig beschreven.

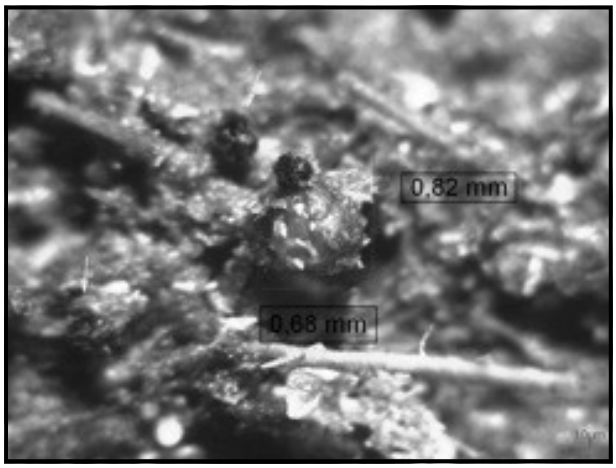

Foto 2: *Zygospermella insignis*

Beschrijving *Zygospermella insignis* (Mouton) Cain - Laesiosphaeriaceae, Sordariales

De perithecia zijn aan de onderzijde bolvormig met een diameter van 0,5-0,7 mm, gedeeltelijk doorzichtig en volledig ingebed in het substraat. De uitstekende hals is kort, zwart, voorzien van een ostiole en rondom behaard met korte setae die aan de basis knotsvormig zijn afgerond. De bitunicate asci zijn cilindervormig met afgeronde top en geleidelijk versmallende lange basis. De asci zijn ingebed in een gelatineuze massa. De

sporen (foto 3) zijn 50-70 × 12-17 µm, tweecellig, zwart van kleur en onregelmatig geschikt in de asci. Qua vorm lijken ze op *Delitschia*-sporen (in het Frans "forme d'ogive" wat ik vrij vertaal als de vorm van een zetpil). Aan beide uiteinden van de spore is een breed en hol doorzichtig aanhangsel zoals bij het genus *Podospora* (in het bijzonder *P. decipiens*). In katoenblauw/lactophenol kleuren onrijpe sporen blauw, de aanhangsels niet. De parafysen zijn moniliform en hyalien.

Onderzocht materiaal

Op mest van Wisent (Europese bison), verzameld in het Kraansvlak van de Kennemerduinen bij Haarlem (NL) N52 24.967 E4 35.917, 13-VII-2011, Jacky Launoy 11.28 (GENT).

Discussie

De soort werd beschreven uit België (Mouton, 1897) als *Delitschia insignis* van koeienmest in Gomzée. Het typemateriaal is gedeponeerd in het herbarium van de Plantentuin in Meise. Later werd de soort gecombineerd in *Zygospermella* door Cain (1935). Ondertussen is er een vondst bekend door H. Demeulder van 28-02-2000 in Schelle. Bij Funbel vinden we een vondst van 24-11-2009 (Lommel, terrein Hageven) door Piet Bormans.

In Nederland zijn slechts 2 vondsten bekend (mededeling J. Gelderblom):

1. de Schotsman bij Veere, prov. Zeeland (Leg. Lucien Rommelaars) - 2009
2. de Dintelse Gorzen, prov. Noord-Brabant (Leg. Jac Gelderblom) - 2010

(Bij beide vondsten was Jac Gelderblom zelf aanwezig.)

Zygospermella insignis is blijkbaar zeer zeldzaam in de Lage Landen, waarschijnlijk meer door de zeldzaamheid van de waarnemers. De soort werd telkens gevonden op mest van runderen. Er werd nergens vermeld over welke soort runderen het

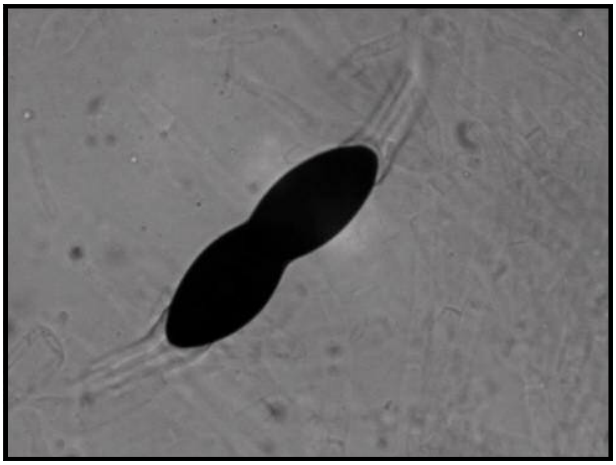

Foto 3: *Z. insignis* - sporen (vergr. 600 ×)

gaat, noch in welk soort biotoop de begrazing plaats vond.

Zygospermella setosa (Cain) Cain (basioniem *Zygospermum setosum* Cain 1934) is synoniem van *Zygospermella insignis* (Mouton) Cain (Lundqvist, 1972).

Ellis & Ellis (1988) en Lundqvist (1972) vermelden een tweede soort in dit genus, nl. *Z. striata* met iets kleinere sporenmaten en gevonden op mest van paard (Goltand, Zweden).

Referenties

Ellis M.B. & Ellis J.P. (1988). Microfungi on miscellaneous substrates. An identification handbook (p. 144)

Lundqvist N. (1972). Nordic Sordariaceae s. l.: 248-249

Beukenroetschoteltje gaat vreemd!

Georges Buelens - georges.buelens@telenet.be

Inleiding

Tijdens een excursie in het park van het UZ te Pellenberg op 8 november 2010 vond Jos Van Roy, die altijd op zoek is naar myxo's, een ontschorste, afgevallen tak van een beuk met enkele minuscule donkere schijfjes. Ze waren niet dadelijk op naam te brengen en dus nam ik een staal mee voor verder onderzoek.

Beschrijving van het materiaal

De schijfjes bleken een doffe, zwarte kleur te hebben; ze waren niet hard maar eerder zachtvlezig, met een diameter van minder dan 1 mm en ongesteeld.

Determinatie

De determinatie verliep niet zonder enige moeilijkheden, maar ik kwam telkens uit bij het zelfde kleinood: *Durella connivens* (Fr.) Rehm of Beukenroetschoteltje, zowel met Dennis (1978) als met Hansen & Knudsen (2000).

De fusiforme sporen waren blijkbaar nog jong, want niet altijd waren de septen duidelijk te zien. Maar de afmetingen van de sporen, duidelijk meer dan 24 µm lang met 3 tot 7 dwarssepten, leidden telkens weer tot dezelfde soort: *Durella connivens* (Fr.) Rehm.

Opvallend waren de vertakte, op het einde wat gezwollen, parafysen. Vooral de aanwezigheid van een olijfgroene pigmentkleur tussen de uiteinden van die parafysen viel op.

Waarnemingsfrequentie

Uit de geraadpleegde literatuur bleek dat dit zwammetje niet vaak wordt waargenomen. Voor mij was het in ieder geval de eerste keer, terwijl ook niemand van mijn vrienden-mycologen de soort eerder leek gezien te hebben.

Volgens Arnolds et al. (1995) komen in Nederland van het genus *Durella* – Roetschoteltje, twee soorten voor: het Eikenroetschoteltje (*D. commutata)* en het Beukenroetschoteltje *(D. connivens).*

Het Beukenroetschoteltje krijgt daar voor verspreiding de aanduiding "Uiterst zeldzaam verzameld. Werkelijke verspreiding onbekend. Apothecia september tot maart".

Voor de ecologie geeft men: saprotroof op hard, ontschorst hout van loofbomen, volgens de literatuur vooral van Beuk (*Fagus*).

Een mens wordt dan nieuwsgierig en gaat kijken of dat nog steeds het geval is. Via de PC naar "www.verspreidingsatlas.nl" en… ja hoor, nog steeds even schaarse waarnemingen bij onze noorderburen. Vóór 1990 werd de soort in slechts één atlashok waargenomen.

Op www.waarnemingen.be geen gegevens. Evenmin werd materiaal ingezameld in ons land. Dus geen exsiccaat in het herbarium van de Nationale Plantentuin van België te Meise.

Met de hulp van Mil Vandeven kon worden nagegaan of, in de database Funbel, waarnemingen uit

ons land werden opgetekend. Niets daarvan. Dat betekent dus een nieuwe soort voor Vlaanderen.

Wel werd deze soort al in België en in het Groot-Hertogdom waargenomen door Bernard Declercq.

- ♦ België, Rossart, Gare de Rossart, IFBL K6.46.44, op ontschorste tak van *Salix caprea*, 23.08.2007, coll. B. Declercq 97/028.
- ♦ G.H. Luxemburg, Garnich, Schilzenheck, IFBL M8.12, op ontschorste tak van *Salix sp*., 07.05. 1997, coll. B. Declercq 07/073.

Op basis van deze waarnemingen mogen we aannemen dat de soort wel het hele jaar door kan worden gevonden, al blijft het waarnemen wel zeldzaam.

Durella connivens (J. Van Roy)

Naamsverwarring

Ofschoon de gebruikte literatuur het over *Durella connivens* heeft, vond ik ook oudere gebruikte namen, zoals *Peziza connivens*.

Op de website van MycoBank via www.mycobank.org bleek dat de geldige naam tegenwoordig "*Patellaria connivens* (Fr.) Fr. 1849" zou zijn, maar die lijkt nog niet gevolgd te worden.

Tweede waarneming

Bij de wintersoortenwandeling in Meldertbos op 27 februari 2011 kon een gelijkaardige soort gevonden worden maar deze keer op een niet zo dikke tak van populier. Ik was dus erg nieuwsgierig of het hier om dezelfde soort zou gaan. Bij microscopisch nazicht werd dat inderdaad bevestigd.

Mogen we besluiten, op basis van twee waarnemingen, dat de soort toch niet zo honkvast is als zijn Nederlandse naam doet vermoeden?

Bij Hansen & Knudsen (2000) en Ellis & Ellis (1998) geeft men trouwens aan dat de soort op allerlei loofhout en houtige stengels kan voorkomen.

Het gevonden exemplaar in Meldertbos kon worden gefotografeerd door Jos Van Roy (foto).

Dit exemplaar vertoonde duidelijk minder volgroeide sporen, maar ook dan kon men nog goed het voorkomen van en het aantal septen waarnemen.

Al doende leert men

Omdat de Beukenroetschoteltjes op de tak populierenhout uit Meldert voor het grootste deel onrijpe sporen vertoonden, besloot ik om een stuk van de

meegenomen tak nog enkele dagen op een vochtige plek in mijn tuin te leggen. Zodoende zouden deze zwammetjes rustig verder kunnen groeien.

Helaas beslisten de slakken in mijn tuin daar anders over en weg was de rest van het herbariummateriaal.

Bestudeerd materiaal

Prov. Vlaams-Brabant, Pellenberg Lubbeek, Park UZ, E5.25.23, herbarium G. Buelens, 8/11/2010

Prov. Vlaams-Brabant, Meldert Hoegaarden, Meldertbos, E5.46.31, herbarium G. Buelens, 27/02/2011

Literatuur

Hansen, L. & Knudsen, H. (eds) (2000). Nordic Macromycetes Vol I. Ascomycetes. Copenhagen: Nordsvamp.

Dennis, R. (1978). British Ascomycetes. Vaduz J. Cramer.

Arnolds, E., Kuyper. T. & Noordeloos. M. (red) (1995). Overzicht van de paddenstoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging.

Ellis, M.B. & Ellis, J.P. (1998). Microfungi on Miscellaneous Substrates: An Identification Handbook. Croom Helm Ltd., London.

Een brandzwam op Glanshaver

Raf Leysen - raf-leysen@telenet.be

Een kleine zwam met een lang en wazig verhaal!

Op 29 mei van dit jaar bracht Jules Robijns (TEAM-Leuven) een grassoort mee die hij gedetermineerd had als Frans raaigras, ondertussen bekend als Glanshaver (*Arrhenatherum elatius*). De vondst gebeurde in de Getevallei te Ezemaal (E6.41.33). Op dit gras waren aartjes te zien met een zwarte inhoud. Aandachtig toekijken toonde aan dat alleen de aartjes aangetast waren. Noch op de bladeren, noch op de aaras, noch op de stengel was er enige aantasting te zien. Aangezien ik met TEAM-Leuven, sinds de inzamelperiode voor de zwammenatlas van Vlaams-Brabant, alle kleine dingen zoals meeldauwen, roestzwammen en brandzwammen microscopisch nakijk, kreeg ik van Jules ook die vondst toegespeeld. Na enig zoeken was snel duidelijk dat hier geen basidiomyceet noch ascomyceet in het spel was en moest ik zoeken in de richting van roestzwammen en brandzwammen. Meeldauwen konden onmiddellijk uitgesloten worden omdat ik die, sinds mijn werk voor de standaardlijst van de meeldauwen, direct herken aan de sporen en aan de chasmotheciën.

Nader microscopisch onderzoek liet mij toe om ook de mogelijkheid van een roestzwam uit te sluiten. Geen enkel kenmerk wees in de richting van één van de vier sporentypes. Dan bleef er maar één mogelijkheid over: een brandzwam. Tot die stap was ik dus vrij snel gekomen. De volgende stappen waren wel minder snel gezet en gaven vooral veel onduidelijkheid!

De aartjesinhoud werd microscopisch gecontroleerd: sporen waren er in overvloed en ze waren duidelijk in twee groepen onder te brengen. Ener-

zijds was de overgrote meerderheid van de sporen quasi bolrond met als afmetingen [(6,0) 6,1 (7,0) µm × (4,0) 5,4 (5,0) µm] (20 sporen gemeten). Daarnaast was er een kleine minderheid aan enigszins elliptische sporen met als afmetingen (4,3 µm × 7,3 µm) (6 sporen gemeten). Een opvallend kenmerk van de sporen was dat van de sporenwand één vierde tot één derde van de omtrek hyalien was. De sporen waren eerder donker van kleur (zie foto hiernaast). Met die gegevens ging ik dan op zoek naar één of meerdere roestzwammen, die in aanmerking konden komen.

Een probleem hierbij was dat er over het onderwerp Ustilaginales (Roestzwamorde) weinig recente literatuur voorhanden is. De enkele werken die ik heb, zijn dan ook behoorlijk oud. Met het werk van S. Blumer vond ik als enige kandidaat *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro. Alle kenmerken van de gevonden sporen klopten perfect met deze kandidaat-roestzwam. Blumer gaf ook als enige gastheer *Arrhenatherum elatius*. Controle van de standaardlijst leverde geen *Ustilago decipiens* op. Geen probleem, dacht ik, mijn oud werk vermeldt een naam die ondertussen door een recentere naam werd vervangen. Daarom raadpleegde ik Index Fungorum. Daarin vond ik *Ustilago hordei* Bref 1888 en *Ustilago hordei* (Pers.) Lagerh. 1889. Deze laatste soort zou, volgens Index Fungorum, synoniem zijn van *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro 1924. De brandzwam *Ustilago hordei* (Pers.) Lagerh. 1889 komt in de Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest voor, maar met de vermelding dat er geen gedocumenteerde, recente waarnemingen zijn.

Omwille van dat gebrek aan gedocumenteerde, recente waarnemingen heb ik mij geïnformeerd bij Jos Volders, die de standaardlijst van de Brandzwammen heeft gemaakt. Jos wist mij te vertellen dat hij geen *Ustilago decipiens* kende en gaf mij een aantal mogelijke kandidaten op, die nazicht vergden. Dat waren de brandzwammen: *Ustilago hordei,* die volgens Ellis & Ellis enkel voorkomt op Haver (*Avena*) en op Gerst (*Hordeum*). Op Glanshaver (*Arrhenatherum elatius*) zouden, nog volgens Ellis & Ellis, de volgende brandzwammen voorkomen: *Ustilago avenae* (Pers.) Rostr., *Urocystis agropyri* (Preuss) A.A. Fish. Waldh. en *Ustilago striiformis* (Westend.) Niesslen.

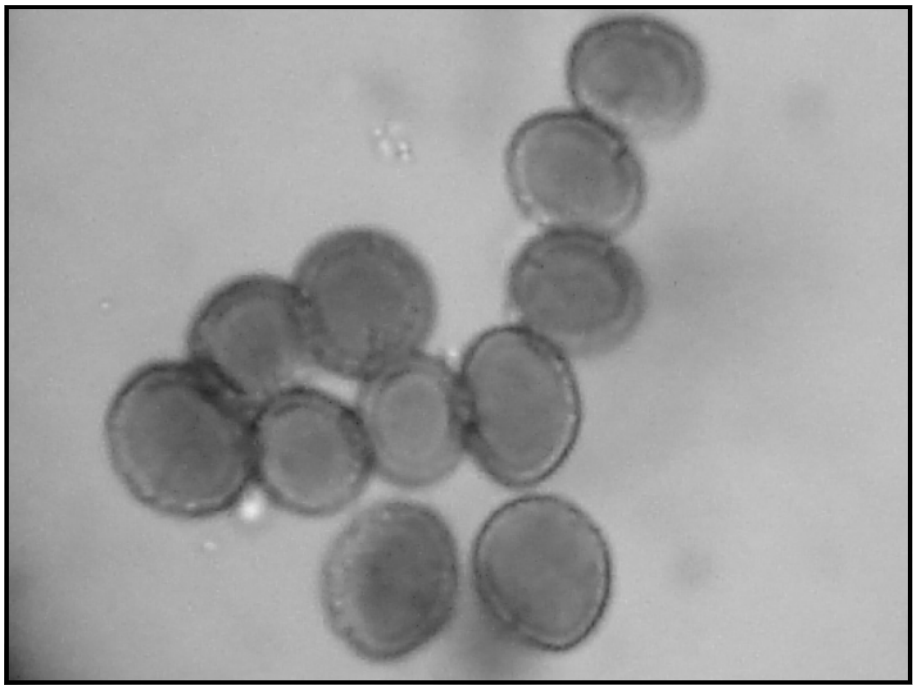

Ustilago decipiens - sporen (R. De Ceuster)

Ik heb dan op mijn beurt, met de nieuwe kandidaten door Jos Volders voorgesteld, opnieuw het boek van Blumer geraadpleegd, dat als resultaat het volgende overzicht geeft.

1. Brandzwam op de bladeren

- *Ustilago striaeformis* (Westend.) Niessl. Tegenwoordig is dat blijkbaar *Ustilago striiformis* (Westend.) Niessl.. Door de grootte van de sporen (10-15 × 8-11 µm) moet deze soort uitgesloten worden.
- *Urocystis agropyri* (Preuss) Schroeter. Bij Jos Volders is dat *Urocystis agropyri* (Preuss) A.A. Fish. Waldh. Alweer omwille van de sporengrootte (15-40 × 12-30 µm en zelfs groter!) moet deze soort ook uitgesloten worden.
- *Entyloma brefeldi* (Krieger) (niet in de standaardlijst). De sporengrootte (10-15 µm), met een volledig hyaliene wand, sluit deze soort ook uit als oplossing voor mijn probleem.

2. Brandzwam op de aartjes:

- *Ustilago decipiens* (Wallroth) Liro.

Ustilago avenae (Pers.) Rostrup, die Jos vermeldt, kwam volgens Blumer niet voor op *Arrhenatherum elatius*. Dan bleef er, volgens mijn info, alleen *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro over! Maar dan viel ik terug op mijn vroegere problemen.

Na dit onderzoek en na een nieuwe mail vond Jos Volders dat ik mij ook best kon informeren bij Arthur Vanderweyen (medewerker van André Fraiture van de Nationale Plantentuin van België te Meise). Arthur heeft mij dan omstandig geantwoord als volgt: "Ik heb het probleem van brandzwam op aartjes en vruchtlichamen van Glanshaver met het boek van Brandenburger onderzocht. Uw sporenmaten komen nogal overeen met die van *Ustilago avenae* (Pers.) Rostr. s.l., door Brandenburger beschouwd als omvattend *Ustilago arrhenatheri* Schellenb., *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro en *Ustilago perennans* Rostr. Hieronder de gegeven maten: *Sp. kugelig (4)6-7(9) µm diam. oder ± breit ellipsoidisch bis etwas unregelm. 6-9 × 5-7 µm. Wand braun, an einer Seite heller u. bes. hier deutl. stachelig*."

Nog volgens A. Vanderweyen: "Van *Ustilago avenae* komen er 23 specimens van België voor in het herbarium BR. Van *Ustilago perennans* 17, van *Ustilago decipiens* 0, maar de twee andere kunnen als synoniem dienen. En de lijst is niet up-to-date. Ik zou mijn eigen determinatie volgens Brandenburger volgen". Arthur Vanderweyen suggereert hier dat de soort dus *Ustilago avenae* (Pers.) Rostr s.l. zou zijn.

In een nog ouder werk van W. Migula vond ik twee brandzwammen die voorkomen op Glanshaver. Vooreerst *Ustilago perennans* Rostr. met sporenafmetingen 5-7,5 µm. Dit suggereert dat er slechts elliptische sporen zouden bestaan, terwijl mijn exsiccaat overwegend ronde sporen bevat. Ook de brandzwam *Ustilago hordei* (Pers.) Kellerm. et Swingle heeft volgens Migula alleen elliptische sporen.

In een werk van Ainsworth en Sampson wordt *Ustilago avenae* (Pers.) Rostr. als verzamelnaam gebruikt voor *Ustilago avenae* (Pers.) Rostrup 1890, *Ustilago perennans* Rostrup 1890 en *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro 1924. Blijkbaar is er toch een zekere overeenkomst met de uitspraak van A. Vanderweyen.

Ik ben dan uiteindelijk nog eens gaan zoeken op MycoBank, een website die ik zeer veel gebruik voor info over Meeldauwen. Het resultaat: *Ustilago decipiens* Schwein 1888 (ongeldig) en *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro 1924. Deze laatste soort zou volgens MycoBank een zelfstandige soort zijn, zonder obligate synoniemen. Dus die soort zou bestaan naast *Ustilago hordei* (Pers.) Lagerh. 1889! Er is al helemaal geen sprake van *Ustilago decipiens* als synoniem van *Ustilago avenae*.

De onduidelijkheid blijft. Allicht omdat de groep van de brandzwammen onvoldoende uitgeklaard is en zeker omdat degelijke, recente informatie ontbreekt, houd ik het, tot beter weten, op *Ustilago decipiens* (Wallr.) Liro 1924. Alle bijkomende info wordt dan ook in dank aanvaard!

Het exsiccaat wordt bewaard onder het nummer RLE/2011/571 (BR) In Meise. Ondertussen vond ikzelf nog een identieke brandzwam op *Arrhenatherum elatius* (Wintam, Polderdam, C4.54.41; 31-07-2011). Ook dit exsiccaat wordt bewaard in de Nationale Plantentuin van Meise onder het nummer RLE/2011/590 (BR).

Referenties

Ainsworth, G. C., Sampson, K. (1950). The British Smut Fungi (Ustilaginales). The Commonwealth Mycological Institute, KEW, Surrey. 137 p.

Blumer S., (1963). Rost- und Brandpilze auf Kulturpflanzen, Ein bestimmungsbuch für die in Mitteleuropa vorkommende Arten. VEB Gustav Fisher Verlag JENA. 379 p.

Ellis, B. en J.P. (1997). Microfungi on Land Plants, An Identification Handbook. The Richmond Publishing Co. Ltd. England. 868 p.

Eriksson, J. (1930). Fungous diseases of Plants, in Agriculture, Horticulture and Forestry. Bailliere, Tindall and Cox, Covent Garden, 526 p.

Lindau, G. (1922). Die Mikroskopische Pilze, Kryptogamenflora für Anfänger, Bd 2.2. Verlag von Julius Springer, Berlin. 301 blz.

Migula, W. (jaartal onbekend). Brand- und Rostpilze, Handbücher für die praktische natuurwissenschafliche Arbeid, Band XIII, Geschäftstelle des Mikrokosmos: Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart, 120 blz.

Boekbespreking

Duinpaddenstoelen

Guinberteau, Jacques (2011). Le Petit livre des Champignons des dunes.
Editions Confluences. ISBN 978-2-35527-063-5. 108 p.

Het boekje in pocketformaat bespreekt niet alleen 49 soorten paddenstoelen die typisch zijn voor de duinen, maar een belangrijk deel is ook gewijd aan de ecologie en de biotopen waarin deze paddenstoelen voorkomen.

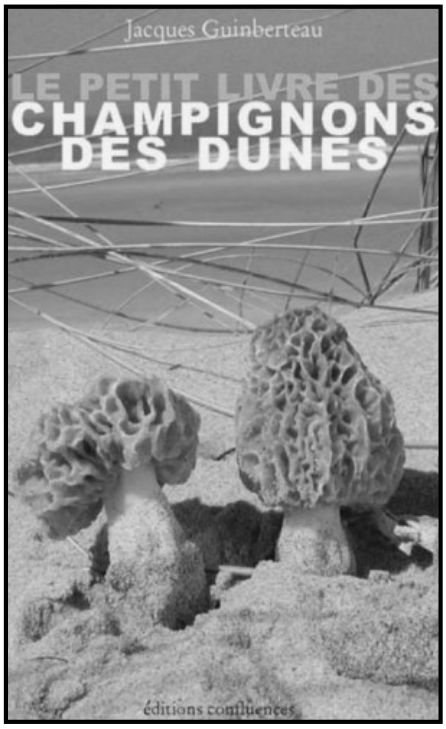

"Le Petit livre des Champignons des dunes" richt zich vooral tot een publiek dat zijn kennis over de natuur wil verruimen, dat houdt van mooie duinlandschappen en ook kleine zaken wil ontdekken in het eerder "verborgen leven van de duinen".

Dit boek geeft uiteraard geen volledig overzicht van alle mogelijke soorten die aan mediterrane en Atlantische kusten kunnen voorkomen. Het doel van de auteur was enkele soorten in het daglicht te stellen die zowel in embryonale duinen kunnen voorkomen, wanneer de zonnekloppers de stranden hebben verlaten, alsook in het beboste hinterland van de duinen.

De lezer ontdekt in dit boekje hoe een eerder tenger paddenstoeltje kan overleven in zand, besproeid door zeewater en onderhevig aan stormen. Daarnaast ook hoe die kleine stille wereld van de zwammen georganiseerd is in fungi-gemeenschappen en hoe verschillende soorten hun niche innemen vanaf het strand tot de beboste duinen, met alle mogelijke overgangen zoals duinpanne, mosduinen en duinstruweel.

Het boekje, pas verschenen in juli 2011, is een aanrader voor elke mycoloog die actief is aan de kust.

Jacky Launoy

Zoektocht leidt naar de onbekende

Trechtersapsteel *(Hydropus moserianus* Bas)

Lieve Deceuninck, Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel - lieve.deceuninck@skynet.be

Beschrijving van een in het veld onbekend Mycena/Omphalina-*achtig paddenstoeltje dat na microscopisch onderzoek een vertegenwoordiger uit het genus* Hydropus *bleek te zijn,* Hydropus moserianus *Bas (Trechtersapsteel). Deze zeldzame soort heeft witte sporen en een hoedhuid met grote, gepigmenteerde hoedhuidcellen (pileocystiden).*

'Hebben jullie interesse voor een Egelzwammetje midden in het elzenbroek of kiezen jullie voor een rustige rondwandeling?' Deze vraag werd in het Winkelsbroek te Turnhout gesteld vóór we de namiddagwandeling van een AMK-zomerexcursie konden aanvangen. Zo'n eenvoudige vraag is altijd

een moeilijke keuze. Het legt zo duidelijk de nadruk op het feit dat je niet alles zult en kunt zien van wat er in het gebied aanwezig is. Na een keuze voor de twijfelachtige zekerheid van één enkel Egelzwammetje dat enkele dagen vóór de excursie was waargenomen, trokken we het broekbos in. Door het bijzonder droge voorjaar kregen we nu de ideale gelegenheid om het terrein te verkennen want in een regenperiode is dit gebied amper te betreden.

Na meer dan een kwartier waden, van boomwortel naar boomwortel stappend, half hangend aan een elzentak en reikend naar een net niet binnen handbereik staande wilgenstam, stond Staf Elsermans plots te zwaaien met een wilgentak waarop één Egelzwammetje stond. Terloops wees hij nog op wat kleine, bruine paddenstoeltjes die er vlakbij stonden. Rondom ons kijkend, geen enkel herkenningspunt in de buurt met niets dan elzen, wilgen en wat berken om ons heen, vroegen we ons verbaasd af hoe hij deze tak in hemelsnaam teruggevonden had. Uit eerbied sloegen we onze ogen neer en zagen onderaan een wilgenstam de aangewezen kleine, bruine paddenstoeltjes staan.

In plaats van een opsomming van mogelijke soortnamen en aanduiding van de macro- en microscopische kenmerken, bleef ditmaal het gekende klankspel uit. Het werd een voorzichtig overwegen van genera. De donkerbruine hoedkleur en de witte plaatjes vielen duidelijk in het kleurengamma van een *Mycena*, maar de spierwitte steel en de vorm van de hoed, met zo'n spitse umbo en de sterk aflopende plaatjes? Nee, zou het dan een *Omphalina* (Trechtertje) kunnen zijn? Met een hoedje van 1 cm doorsnede en aflopende plaatjes bleven we binnen de macroscopische kenmerken van dat genus, maar bij *Omphalina*-soorten komen we eerder genavelde hoeden tegen. De cellulaire hoedhuid kon ook nog op een *Pluteus* (Hertenzwam) wijzen. Een jonge Hertenzwam kan witte, maar nooit aange-

Hydropus moserianus - Trechtersapsteel

hechte plaatjes hebben, dus ook dit genus werd uitgesloten. Materiaal werd meegenomen voor verder microscopisch onderzoek en goed beseffende dat ook dit genus weinig kans maakte, kozen we als veldnaam '*Omphalina*-achtige' zodat we bij het mailverkeer achteraf zeker zouden zijn dat we het over deze vondst hadden.

We noteerden de belangrijkste veldkenmerken en substraatgegevens en tijdens het fotograferen werd er nog een tweede groepje gevonden.

Beschrijving

De hoeden waren donkerbruin met een bruinzwart centrum en niet breder dan 10 mm. Meerdere exemplaren hadden een uitgesproken papil. Het hoedoppervlak was glad, berijpt en voor tweederde doorschijnend gestreept. De witte lamellen stonden zeer wijd uiteen, liepen af op de steel en waren concaaf van vorm. Aan de hoedrand waren de plaatjes vaak gevorkt; de tussenlamellen waren niet sterk ontwikkeld en zagen er meer als aders uit dan als echte tussenplaatjes. De cilindrische stelen hadden een lengte tot 20 mm en een breedte van 0,5 mm, waren hol, lichtjes verbreed aan de steelvoet en volledig berijpt. Het steelvlees was waterig maar er werd geen lopend sap waargenomen. De geur was onbeduidend, de smaak zacht. De sporee was wit.

Microscopisch nazicht toonde een opvallende hoedhuid. Ze werd gekenmerkt door verweven hyfen (cutis) met grote, veelvormige hoedhuidcellen (pileocystiden) die gevuld waren met een bruin pigment (vacuolair pigment). De basidia, meestal 4-sporig en 32-38 × 7-10 µm groot, hadden een basale gesp. De sporen waren kleurloos in water maar de sporenwand verkleurde duidelijk purperblauw in Melzers reagens (amyloïde sporen). De ellipsoïde tot appelpitvormige, dunwandige sporen hadden een grootte van 8-10 × 4,5-5,5 µm. De cheilocystiden, 22-42 × 4-12 µm, waren meestal smal lageniform (kruikvormig) met een korte tot zeer lange snavel. Pleurocystiden werden niet waargenomen. De caulocystiden 14-83 × 4-14 µm, veelvormig maar hoofdzakelijk lageniform, kwamen in groepjes voor over gans de steellengte.

Bespreking

Het waarnemen van de grote, gepigmenteerde pileocystiden in de hoedhuid én de hyaliene sporen gaven bij een eerste preparaat nog niet meteen een genusnaam. De genera *Omphalina* en *Mycena* konden uitgesloten worden omdat deze een cutis hebben zonder pileocystiden. Door de typische hoedhuid ben ik dan, al bladerend in Pilze der Schweiz 3 (Breitenbach & Kränzlin, 1991), op het genus *Hydropus* uitgekomen. De beschreven soorten stemden er wel niet overeen met de gevonden exemplaren.

De *Hydropus*-sleutel van Thomas Læssø in Funga Nordica leidde tot *Hydropus moserianus* en dit op basis van de sporenvorm, de amyloïde reactie en de aflopende plaatjes zonder bruine lamelrand. Opvallend voor deze soort zijn de duidelijk amyloïde sporen en de vaak zeer lang gesnavelde cheilo- en caulocystiden. De sleutel van C. Bas (F.A.N. 4, 1999) negeert de amyloïditeit van de sporen omdat dit vaak een moeilijk waarneembaar kenmerk is. Al determinerend met deze sleutel moest ik kiezen voor 'Pleurocystiden aanwezig' ondanks het feit dat ik deze cystiden niet waargenomen had. De

enige vermelde *Hydropus*-soort zonder pleurocystiden, *Hydropus marginellus*, heeft een bruine tot grijsbruine lamelsnede, kleinere sporen (gemiddeld kleiner dan 8 µm) en komt voor op stronken en humus van naaldbomen.

Ecologie

De soort is oorspronkelijk beschreven uit Nederland en werd er enkele keren waargenomen, één vondst dateert van na 1990, de overige drie van vóór 1990 (verspreidingsatlas.nl - 14/7/2011). De soort staat er omschreven als zeer zeldzaam (zzz) en ernstig bedreigd. Zowel in 1999 (F.A.N. 4) alsook in 2008 (Funga Nordica) staat de soort vermeld, met als enige vindplaats 'Nederland'. Toch werd deze zeldzame soort ondertussen ook in Frankrijk ontdekt en er meerdere jaren waargenomen (pers. med. Jacques Guinberteau).

In Nederland is de soort gevonden op lemige bodem in loofbos, rond Kruipwilg-bosjes (*Salix repens*) in kalkarme kustduinen en op brandplekken. In Frankrijk en Vlaanderen op vochtige plaatsen, in elzen-wilgenbroekbossen en bij wilg en berk.

In Funbel zijn er geen gegevens opgenomen van de *Hydropus moserianus* en betreft het hier een eerste geregistreerde vondst voor Vlaanderen. Daarenboven is het slechts de tweede registratie van een *Hydropus*-vertegenwoordiger voor onze regio. *Hydropus scabripes* (Murrill) Singer var. *scabripes* - Bruingrijze sapsteel - werd op 21 november 2003 gevonden in de bossen de Merode te Kortenberg op een sterk vergane Populier. Een saprotroof genus dus, dat zwak vertegenwoordigd blijkt te zijn in Vlaanderen. Het genus komt nochtans over de hele wereld voor, maar meer in de tropische regio's (Moreau & Courtecuisse, 2004).

Taxonomie

Aan de synoniemen van de *Hydropus*-soorten merk je dat de taxonomische plaats lange tijd onduidelijk was. Meerdere soorten werden overgezet vanuit de genera *Clitocybe*, *Mycena* en *Collybia* naar het genus *Hydropus*. Verder moleculair onderzoek kan mogelijk meer duidelijkheid brengen in de taxonomische positie van het genus en de soorten.

Door de gelijkende macroscopische kenmerken is dan ook voor de *Mycena*-, *Collybia*- en *Clitocybe*-liefhebbers het genus *Hydropus* een genus om naar uit te kijken.

Een meer uitgebreide beschrijving en bespreking van deze Trechtersapsteel staat in het eerstvolgende nummer van Sterbeeckia.

Een welgemeende dank gaat naar Jacques Guinberteau voor de doorgestuurde determinatiefiches van hemzelf en van Patrice Tanchaud, naar Mil Vandeven voor de Funbel-gegevens en naar Gut Tilkin en André de Haan voor het kritisch nalezen van dit artikel.

Bestudeerd materiaal

Prov. Antwerpen, Turnhout, Winkelsbroek, B5.57.44, herbarium L. Deceuninck, 2/7/2011, LD1713.

Bibliografie

Bas, C. (1999). *Hydropus* in Bas C., Kuyper T.W., Noordeloos M.E. & Vellinga E.C. (eds). Flora Agaricina Neerlandica 4.

Breitenbach, J. & Kränzlin, F. (1991). Pilze der Schweiz (Band 3). Verlag Mykologia, Luzern.

Horak, E. (2005). Röhrlinge und Blätterpilze in Europa.

Kryptogamenflora, Band IIb/2, 6. Aufläge. Spektrum Akad Verlag, Heidelberg, 555 p.

Knudsen, H. & Vesterholt, J. (eds.) (2008). Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Nordsvamp, Kopenhagen, 965 p.

Kühner, R. (1938). Le Genre *Mycena* (Fries) Paul Lechevalier, Paris, 710 p.

Moreau, P.A & Courtecuisse, R. (2004). *Hydropus kauffmanii*, first records from Europe. *Mycotaxon, volume 89(2) April-June 2004*, 331-339

Bronnen internet

http://www.mycobank.org/MycoTaxo.aspx?Link=T&Rec=203527 - 24/7/2011

http://www.verspreidingsatlas.nl - 14/7/2011

http://projet.aulnaies.free.fr/hydropus_moserianus_1.html - 3/7/2011

Oproep

Dieter Slos

Geachte leden,

Via deze weg zou ik u graag oproepen om mee te snuffelen naar truffelachtigen, dit in het kader van mijn masterproef "Truffels en truffelachtigen in Vlaanderen". Hypogeëe fungi zijn algemener dan meestal wordt aangenomen; alleen vraagt het een kleine inspanning om op zoek te gaan en betreft het vooral ook een andere manier van kijken en zoeken naar paddenstoelen. De eerste vraag die men mij altijd stelt, is waar ze te zoeken. Hierop hebben wij ook nog geen definitief antwoord, maar het ene biotoop lijkt het toch beter te doen dan het andere. Ik vat hier kort samen waar ik tot nu toe het meeste succes heb en geef op die manier enige tips mee voor liefhebbers.

- ✓ Vochtige habitats met lemige/kleiige grond met veel brandnetel en met bomen zoals hazelaar, populier, linde, eik, els, wilg, beuk en coniferen zijn geschikt.
- ✓ Truffelachtigen zitten over het algemeen niet zó diep; krabben met een handharkje tot op een diepte van 5 cm is voldoende.
- ✓ Begin met zoeken dicht bij de stam en ga zo verder tot op enkele meters afstand van de boom.
- ✓ De meeste hypogeëe fungi zijn niet erg groot; het loont dan ook de moeite om eerst eens te kijken hoe ze er ongeveer uitzien. Dit kan bijvoorbeeld a.d.h.v. foto's op het internet of via het boek van Montecchi: Funghi Ipogei D'Europa.
- ✓ Bekerzwammen die op de grond groeien in de nabijheid van een mycorrhiza-vormende boom, kunnen een aanwijzing geven voor de eventuele aanwezigheid van truffelachtigen.
- ✓ De ouderdom van de bomen speelt niet zo'n grote rol; ook jonge bomen zijn geschikt.
- ✓ Als u iets vindt, noteer dan ook de belangrijkste gegevens zoals plaats, boomsoort, geur, ecologie…

✓ De laatste en misschien wel belangrijkste tip: laat u niet ontmoedigen als u niet direct iets vindt. Blijven krabben is de boodschap!

Indien u nog meer wenst te weten over truffelachtigen, raad ik u aan om de onderstaande artikels eens te lezen. Mochten er nog vragen zijn of wilt u eventuele vondsten melden: mailen kan naar dieterg.slos@ugent.be.

Alvast bedankt!

Dieter

Literatuur

De Vries, G. A. (1971). De fungi van Nederland 3. Hypogaea. *Wet. Meded. K. Ned. Natuurh. Veren. 88*: 63. (dit document is gratis te downloaden op www.mycologen.nl, doorklikken naar Downloads)

De Vries, G. A. (2000). The ecology of truffles. *Coolia 43*: 194-200.

Montecchi, Amer & Sarasini, Mario (2000). Fungi Ipogei D'Europa. Associazione Micologica Bresadola: Trento, Italy. 714 p.

Walleyn, R. (2003). Truffelsnuffels in Vlaanderen. *Meded. Antwerpse Mycol. Kring 2003*: 39-44.

Boekbespreking

Een nieuwe superveldgids?

G. Eyssartier & P. Roux (2011). Le guide des champignons. France et Europe. Editions Belin.

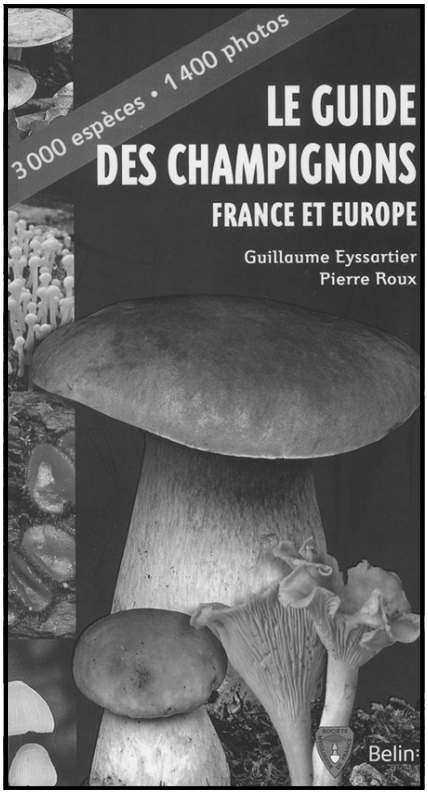

Het was een boek waarnaar op mailinglists met grote verwachtingen werd uitgekeken, en terecht. Met zijn 1111 pagina's, 1400 foto's en evenveel belichte soorten bevat deze veldgids nog net wat meer soorten dan de populaire 'Grote paddenstoelengids voor onderweg' van Gerhardt. Het is dan ook een hele 'kloef' geworden: maar liefst 1300 gram, een pak meer dan de 'baksteen' van Gerhardt (750 g). Veel groter en zwaarder mag een veldgids niet worden…

Wie even door dit boek bladert, merkt meteen dat deze gids een product is van twee zwaargewichten uit de Franse mycologie. Zo vind je aan de binnenzijde van de achterflap een kleurenkaart om de sporeekleur van Russula's juist in te schatten (volgens de codering van Romagnesi). Een groot deel van de inleiding bestaat uit een degelijke introductie tot microscopie, waarbij ondermeer geïncrus-

treerde hyfen en cystidevormen worden afgebeeld.

Het boek is op dezelfde manier als de gids van Gerhardt opgevat: op één pagina worden drie soorten besproken, waarbij de tekst op de linkerbladzijde staat en de foto op de rechterpagina. De tekst is beknopt en opgevat als een 'fiche': een korte beschrijving met vermelding van enkele microscopische kenmerken (die echter niet afgebeeld worden). Met een eenvoudig symbool wordt aangeduid of een soort eetbaar dan wel giftig is, zonder verdere toelichting. Vernieuwend is het gekleurde kadertje dat onderaan de bespreking bij elke soort is toegevoegd: daarin wordt gewezen op de verschillen met sterk gelijkende soorten (die niet altijd zijn afgebeeld; in totaal behandelt het boek 3000 soorten) of wordt taxonomische informatie verstrekt. Vernieuwend is ook de rangschikking: die is niet strikt wetenschappelijk. Gelijkende soorten worden bij elkaar gezet. Zo vind je in het boek genera bij elkaar gezet volgens sporeekleur en (voornamelijk) de manier waarop plaatjes zijn aangehecht. Door het bij elkaar zetten van gelijkende soorten (bijv. ook alle pleurotoïde zwammen) vind je in dit boek de Schelpsatijnzwam (*Entoloma byssisedum*) op p. 976, 300 blz. ná de overige satijnzwammen. Elk deel wordt overigens ingeleid door een sleutel op basis van veldkenmerken. Die sleutel kan een leidraad zijn, maar omvat enkel de in het boek opgenomen soorten. Dat maakt dus dat voor de meeste genera de sleutel toch nog redelijk onvolledig is, ondanks het vrij grote soortenaantal.

Genus	Eyssartier & Roux	Gerhardt	Laux	Vlaanderen
Boletus s.s.	24	13	15	18
Russula	126	51	48	139
Mycena	57	19	26	77
Hygrocybe	26	9	15	40
Melanoleuca	4	6	5	18
Crepidotus	13	2	4	13
Galerina	9	7	3	43
Inocybe	41	27	24	108
Entoloma	50	21	15	112
Psathyrella	29	18	9	78
Coprinus s.l.	35	23	15	93
Geastrum	2	6	6	14
Peziza	3	7	5	?

Vergelijkende tabel Eyssartier / Gerhardt /

Dat besproken soortenaantal is ronduit indrukwekkend en omvat ook tal van soorten en genera die de klassieke veldgidsen amper bespreken. In bovenstaande tabel maken we de vergelijking tussen de nieuwe gids en twee andere, vrij uitgebreide veldgidsen: die van Gerhardt en 'Der grosse Kosmos Pilzführer' van Laux (ook

goed voor meer dan 1000 soorten). Ter informatie wordt voor elk genus ook aangegeven hoeveel soorten in Vlaanderen zijn vastgesteld op basis van de standaardlijst (Walleyn & Vandeven, 2006).

Hieruit blijkt dat Eyssartier en Roux inderdaad veruit de meeste soorten tonen, al moet gezegd worden dat de gids logischerwijze ook een hele hoop mediterrane en alpiene soorten toont die niet in Vlaanderen voorkomen. Van de 126 afgebeelde Russula-taxa werd 27 % nog niet in Vlaanderen aangetroffen. Volledig is het boek allerminst. Voor grote genera zoals satijnzwammen, vezelkoppen en franjehoeden wordt nog steeds een minderheid van de in Vlaanderen vastgestelde soorten afgebeeld. Daarnaast gaat het merendeel van de aandacht naar plaatjeszwammen en boleten. Wie houtzwammen wil opzoeken, kan betere andere literatuur raadplegen. Het aantal ascomyceten is bedroevend laag, en je kan je de vraag stellen of het niet beter geweest was die volledig eruit te laten…

Ook verschillen de Fransen wel eens van mening met de Vlamingen als het over taxonomie gaat. Wie fluweelboleten wil determineren met dit boek, zal merken dat twee vrij goed herkenbare soorten (*X. rubellus* en *X. communis*) door de Fransen als één soort beschouwd worden. De Spaanderfranjehoed (*Psathyrella marcescibilis*) wordt - wellicht op basis van moleculair onderzoek - ondergebracht tussen de inktzwammen, meer bepaald in het genus *Coprinopsis*. Daarentegen vinden we de Langsteelfranjehoed (*Psathyrella conopilus*) ondanks de nieuwe inzichten niet bij de plooirokjes, maar, zoals de oude opvatting, nog bij de franjehoeden terug. Ook de naamgeving durft nogal eens verschillen. De Geelbruine spleetvezelkop (*Inocybe rimosa*) vind je er terug als *I. fastigiata*.

Om zoveel soorten in een veldgids te krijgen, heeft men gekozen voor een zeer dunne papiersoort, wat de afdrukkwaliteit niet altijd ten goede komt. Let ook op als je in het boek wil schrijven; dit soort papier drukt door. Doorgaans is de fotokwaliteit meer dan deftig en werd er ook gekozen voor duidelijke foto's, waarop de soorten (erg) groot worden afgebeeld. Bovendien wordt geregeld gewerkt met kleine inzetjes, die details tonen zoals de druppeltjes op de plaatjes van de Radijsvaalhoed (*Hebeloma crustiliniforme*). Van sommige algemene soorten had men echter betere foto's kunnen vinden of maken. Persoonlijk vind ik de plaatjes van Porseleinzwam (*Oudemansiella mucida*), Gewone hertenzwam (*Pluteus cervinus*) en Bruingrijze berkenboleet (*Leccinum brunneogriseolum*) niet de beste voor een determinatiegids, maar gelukkig is 99 % van de foto's wel van hoge kwaliteit.

Wim Veraghtert

Referenties

Gerhardt, E. (1997). De grote paddenstoelengids voor onderweg. Baarn: Tirion Natuur.

Laux, H.E. (2010). Der grosse Kosmos Pilzführer. Alle Speisepilze mit ihren giftigen Doppelgängern. Stuttgart: Franckh-Kosmos Verlag.

detecterend

ze lezen tussen blad en boomstronk
onder tak en stompen speurend
naar nieuwe en gekende vondsten
die soms onooglijk toch verrassend ogen

ze verlaten groep en metgezel
kortstondig om bewust te dwalen
achter struik en kreupelhout
waar mogelijk een schimmel groeit

je vindt ze koppig detecterend
met vingers en een mespunt
zwammen uit hun schuilplek poerend
wiens naam ze wikkend wegen

mycologen plooien zich volgaarne
naar de etikette van het zoekersvolk
dat zich bezat aan kleur en vormen
buigend knielend met gedreven ijver

paddenstoelen zijn veel meer
dan signalen van gedoemd vergaan
het zijn broze miniaturen van een
stille wereld die geen drukte kent

robert de lust

Paddenstoelen in Vlaams-Brabant en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, verspreiding en ecologie (1980 – 2009)

Vier jaar geleden werd een atlas van de regio Leuven gepubliceerd. Dit was een samenwerking van Natuurpunt Studie, de Zelfstandige Werkgroep voor Amateur Mycologen (ZWAM) en de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring (KAMK), die financieel werd ondersteund door de provincie Vlaams-Brabant. Tijdens het maken van deze atlas werd eerst een brochure met 20 gemakkelijk herkenbare soorten en later 60 soorten verspreid in de provincie en werden her en der mensen aangemoedigd om naar paddenstoelen te kijken. Nieuwe werkgroepen (Team Landen, Team Leuven, Paddenstoelenwerkgroep Zemst, Zwamvlok, Zwammenwerkgroep ZW-Brabant) schoten als paddenstoelen uit de grond en de gegevens werden gecontroleerd en verzameld door Natuurpunt Studie in een daarvoor ontworpen projectdatabank. Dankzij deze inspanningen

voor het project dat de provincie bleef ondersteunen kunnen we een atlas uitgeven waarin 185.423 waarnemingen worden verwerkt van 2.516 soorten. Ter vergelijking: voor de atlas van de regio Leuven werden 36.000 gegevens verzameld en kwamen we aan 1556 soorten. Het aantal gegevens verdubbelde met de jaren en na 9 jaar kunnen we spreken van een gebiedsdekkende paddenstoeleninventaris van de provincie Vlaams-Brabant voor wat de paddenstoelen betreft.

In 2009 sprong het BIM op de kar om het Brussels Gewest in de atlas voor Vlaams-Brabant op te nemen. In het najaar van 2009 werd voornamelijk aandacht geschonken aan de parken in het centrum van Brussel, waar nog nooit naar paddenstoelen werd gekeken. Het Brussels gedeelte van het Zoniënwoud werd goed geïnventariseerd van 1995 tot 2001 aan de hand van proefvlakken. Ook de Cercle de Mycologie de Bruxelles (CMB) richt zich voornamelijk op het Zoniënwoud en grotere boscomplexen buiten het centrum (Laarbeekbos, Terkamerenbos…). De natuurgebieden Hof ter Mussche, Het Moeraske en de Vogelzangbeekvallei kregen in het verleden een éénmalige inventarisatie en werden nu samen met CEBE-MOB en Natuurpunt Brussel regelmatig bekeken.

In deze atlas komen alle soortgroepen uit het zwammenrijk aan bod (Agaricales, Aphyllophorales, Phragmobasidiomyceten, Ascomyceten, Deuteromyceten, Ustomyceten, Teliomyceten). Ook de Myxomyceten, die in feite geen zwammen zijn, worden behandeld. Het grootste deel van het werk wordt ingenomen door soortbesprekingen (met verspreidingskaartjes van 777 soorten), waartussen af en toe, bij wijze van intermezzo, kadertekstjes zijn gevoegd om de verspreiding van een soort te duiden of het verhaal van een bijzondere vondst te brengen. Voor 849 soorten werd een trend berekend. De prioritair te beschermen soorten, 60 gemakkelijk herkenbare soorten en exclusief Brusselse soorten, krijgen extra aandacht bij de soortbesprekingen. Het laatste hoofdstuk behandelt de belangrijkste gebieden voor paddenstoelen in het atlasgebied. Illustraties van algemene en bijzondere soorten, mycologen en geïnteresseerden op pad en paddenstoelrijke gebieden fleuren de atlas op.

Deze atlas zal op vrijdag 14 oktober 2011 om 19.30 uur voorgesteld en verkocht worden in het provinciehuis in Leuven. Wie hierop aanwezig wil zijn, kan zich inschrijven bij Roosmarijn Steeman (015/29 72 22 of roosmarijn.steeman@natuurpunt.be). Op de voorstelling kan je de atlas aankopen voor 25 euro. Wie de atlas van de Regio Leuven nog niet heeft, kan die avond beide atlassen aanschaffen voor 30 euro. Nadien kan de atlas besteld worden bij de Natuurpunt-winkel. Kostprijs: 27 euro voor leden of 30 euro voor niet-leden.

Roosmarijn Steeman, Michel Asperges, Georges Buelens, Robert De Ceuster, Bernard Declercq, André Kiszka, Raf Leysen, Tilly Meeuwis, Jos Monnens, Jules Robijns, Mieke Van den Wijngaert, Jos Van Roy, Wim Veraghtert, Peter Verstraeten (2011). Paddenstoelen in Vlaams-Brabant en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, verspreiding en ecologie (1980 - 2009). Natuurpunt Studie, Mechelen.

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften (11.3)

Wim en Roosmarijn Veraghtert-Steeman
wim.veraghtert@gmail.com - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Rivista di Micologia jrg. 53 nr. 3 (juli-september 2010)

A. Capelli vervolgt zijn bespreking van het genus *Agaricus* en bespreekt *A. bitorquis, A. devoniensis, A. bisporus, A. subflocculosus, A. subperonatus, A. pequinii, A. gennadii, A. pearsonii, A. bernardi en A. bernardiformis*, alle geïllustreerd met kleurenfoto's. Een nieuwe variëteit van *Hygrocybe persistens* wordt beschreven door M. Rava: *H. persistens var. obscurofibrillosa* (met kleurenfoto's en microtekening). Drie zeldzame wasplaatsoorten die in Lucchesia (Toscane) werden aangetroffen, worden uitgebreid voorgesteld door M. Della Maggiora en S. Matteucci: *Hygrocybe fornicata, H. nitrata* en *H. nitiosa* (syn. *H. ovina*). Drie gordijnzwammen uit de sectie *Armillati* vormen het onderwerp van de bijdrage van G. Costanzo: *Cortinarius haematochelis, C. armillatus en C. paragaudis* (met kleurenfoto's). Een tweede artikel over zeldzame en weinig gekende basidiomyceten in de regio Pesaro-Urbino door M. Maletti en R. Paolini belicht *Collybia fuscopurpurea, Hygrocybe colemanniana, Lactarius romagnesii, Lepiota cystophoroides, Phallus impudicus var. togatus* en *Tricholoma striatum* (met kleurenfoto's). De eerste vondst van de bekerzwam *Smardaea ovalispora* wordt besproken door C. Agnello (met kleuren- en microfoto's en microtekening).

Coolia 54 (3) 2011

J. Wisman bespreekt de eerste vondsten van de recent beschreven *Russula plumbeobrunnea* in Nederland, met kleurenfoto's en microscopietekening. De eerste vondst van *Holwaya mucida* wordt belicht door F. Van Klaveren en M. Veerkamp (met kleuren- en microscopiefoto's). Van deze zeldzame ascomyceet werd zowel het perfect als het imperfect stadium op linde aangetroffen. J. Vredenbregt brengt verslag uit van zijn myxomycetenvondsten van de voorbije jaren, met foto's van *Lindbladia tubulina, Cribraria rufa* en *C. persoonii*. Hoogtepunten uit de binnenlandse werkweek in Zeeland waren ondermeer een wellicht onbeschreven *Hemimycena, Melanoleuca politoinaequalipes, Mycena pseudopicta, M. adonis, Pleurotus eryngii, Onygena corvina, Psilocybe pratensis* en *P. halophila.* A. Van den Berg stelt de eerste Nederlandse vondst van *Coccomyces tumidus* voor. M. Boomsluiter vraagt zich af of *Clathrus ruber* een toevallige gast in Nederland is, of niet. De soort wordt opvallend vaak bij aangeplante bamboe aangetroffen. In het verslag van het Cristella-weekend in november 2010 worden de vondsten van *Asterostroma laxum, Byssocorticium atrovirens, Cristinia helvetica, Peziza perdicina, Aleuria congrex, Naemacyclus minor, Stigmatolemma urceolatum, Skeletocutis vulgaris* en *Cellypha goldbachii* in de kijker gezet. I. Bruggeman-Nannenga belicht de herontdekking van *Achroomyces disciformis* in Nederland. De soort werd aangetroffen op afgewaaide lindetakken.

Mycologia Vol. 102, nr. 5

De meest relevante bijdrage - voor de Vlaamse amateurmycoloog - is die van E. Ohenoja et al. over verwantschappen bij aardtongen, meer bepaald het genus *Thuemenidium*.

Mycologia Vol. 102, nr. 6

De omslag van dit nummer toont een tot de verbeelding sprekende Zuid-Amerikaanse *Cyttaria*, waaraan twee artikels gewijd worden. Verder stellen P. Alvarado et al. een nieuw genus voor, waarin twee afwijkende mediterrane vezelkoppen worden ondergebracht: *Tubariomyces*. K.W. Hughes et al. stellen dat *Gymnopus acervatus* eveneens in een apart genus thuishoort: *Connopus*, waarbij de Noord-Amerikaanse en Noord-Europese populaties tot dezelfde soort behoren. Tenslotte werden verwantschappen bij korstzwammen, meer bepaald het genus *Hypochnicium*, onderzocht door M. T. Telleria et al.

Mycologia Vol. 103, nr. 1

K.M. Foos e.a. schenken aandacht aan de verwantschappen binnen Pilobolaceae, terwijl H. Lantz uitgebreid ingaat op de fylogenie in de Rhytismatales. Uit Sardinië (Italië) wordt door A. Vizzini e.a. een nieuwe trechterzwam beschreven: *Infundibulicybe mediterranea*. Tenslotte wordt eveneens uit Zuid-Europa *Nectria eustromatica* sp. nov. beschreven door W.M. Jaklitsch.

Field Mycology Volume 11 (2), mei 2010

Y.-J. Yao en B. Spooner presenteren paddenstoelenportret nr. 42: *Geopora arenosa*. E.R. Webster e.a. belichten een onverwachte vondst van *Coprinopsis echinospora* op rottende kledij, die in het kader van forensisch onderzoek eerst in een ureum- en glucoseoplossing gedrenkt waren. P. Delivorias en Z. Gonou-Zagou stellen de minuscule ascomyceet *Heyderia abietis* voor (met kleuren- en microfoto's). D.J. Schafer geeft sleutel voor

de secties van de genera *Parasola, Coprinellus, Coprinopsis* en *Coprinus* in Groot-Brittannië. Foto's van ondermeer *Coprinus sterquilinus, Parasola auricoma, Coprinopsis romagnesiana, C. pachyderma, Coprinellus truncorum, C. flocculosus, C. laanii* en *C. nivea* zijn toegevoegd. E. Battistin schenkt aandacht aan *Russula faustiana*, een beukbegeleidende soort. D. Hawksworth, J. Webb en P. Wiltshire bespreken vondsten van de pyrenomyceet *Caryospora callicarpa*. D. Winkler belicht *Cordyceps sinensis* en lokale gebruiken van deze zwam in Tibet.

Field Mycology Volume 11 (3), augustus 2010

Flaviporus brownii, een opvallend gele polypoor, wordt voorgesteld als paddenstoelenportret, door A. Henrici. P. Cullington verwijst kort naar een nieuwe synoptische sleutel voor knobbelsporige vezelkoppen op www.synoptikeys.org.uk. De rest van het nummer is in belangrijke mate aan hertenzwammen gewijd. R. Iliffe stelt het genus *Pluteus* voor, met microscopietekeningen en een determinatiesleutel voor de Britse soorten. *P. hispidulus, P. leoninus, P. cinereofuscus, P. aurantiorugosus, P. phlebophorus, P. petasatus, P. podospileus, P. thomsonii* en *P. romellii* worden met kleurenfoto's afgebeeld. In hun bijdrage 'Enkele problemen in het genus *Pluteus*' gaan G. Kibby e.a. in op lastige soortcomplexen rond *P. chrysophaeus, P. plautus, P. cervinus* en *P. pellitus*, met foto's van *P. bullii, P. pouzarianus, P. depauperatus, P. hiatulus, P. luteovirens* en *P. galeroides*. De roestzwam *Anthracoidea scirpi* op Veenbies (*Trichophorum*) wordt voorgesteld door P. Smith. Tenslotte start A. Overall een serie over interessante fungi in koninklijke parken, met een bespreking van *Piptoporus quercinus*, *Phellinus torulosus, Gloeoporus dichrous, Coriolopsis gallica* en *Spongipellis delectans* (alle met kleurenfoto's).

Field Mycology Volume 11 (4), november 2010

Als paddenstoelenportret wordt *Inocybe muricellata* (met kleuren- en microfoto) door P. Cullington voorgesteld. Het merendeel van dit nummer wordt ingenomen door een uitgebreid overzicht van het genus *Tricholoma* in Groot-Brittannië, incl. determinatiesleutel. *T. saponaceum, T. stiparophyllum, T. terreum, T. virgatum, T. orirubens, T. sciodes, T. scalpturatum, T. hemisulphureum, T. squarrulosum*, *T. alboconicum, T. acerbum, T. equestre, T. apium, T. cingulatum, T. arvernense, T. sejunctum, T. fulvum, T. imbricatum, T. psammopus, T. pessundatum, T. populinum, T. ustaloides* en *T. focale* worden alle met kleurenfoto's afgebeeld. Tenslotte geeft A. Henrici nog een kort overzicht van ectomycorrhizasymbionten bij zonneroosjes (*Helianthemum*).

Field Mycology Volume 12 (1), januari 2011

G. Kibby maakt een portret van *Amanita betulae*, een recent beschreven amaniet (Neville & Poumarat, 2009) die enkel met berk een symbiose aangaat en voordien niet werd onderscheiden van *A. fulva* en *A. vaginata*. De infectie van *Arum maculatum* door de roestzwam *Puccinia sessilis* wordt uit de doeken gedaan en geïllustreerd door R.N. Stringer, P. A. Smith & R.H. Davies. Twee zeldzame witte vormen van algemene amanieten (*A. muscaria* en *A. rubescens*) worden door Z. Gonou-Zagou & P. Delivorias uitgebreid besproken en zowel micro- als macroscopisch in beeld gebracht. Een artikel van M. Loizides & T. Kyriakou vertelt ons dat ook in de Cistus maquis specifieke mycorrhizasymbionten te vinden zijn, waarbij soorten uit de geslachten *Cortinarius* en *Russula* het best vertegenwoordigd zijn. M. Lozoides zorgde voor beelden van: *Amanita cistetorum, Hebeloma cistophilum, Hygrophorus pseudodiscoideus, H. chrysodon, Lactarius tesquorum, Leccinellum corsicum, Cortinarius caligatus, Inocybe flocculosa, Russula insignis, Torrendia pulchella, Astraeus hygrometicus*, *Colus hirudinosus*, *Helvella semiobruta, Polyporus meridionalis* en *Thelephora caryophyllea.* De waarneming van *Tuber mesentericum* uit 2007 wordt door C. Hobart uitgebreid beschreven en geïllustreerd. A. Overall brengt het tweede deel van een verslag over fungi uit de koninklijke parken, met foto's van *Bolbitius lacteus, Lepiota fuscovinacea, L. cingulum, Leucoagaricus sericifer, Rhodocybe popinalis, Agaricus bohusii, Coprinus sterquilinus* en *Clitocybe costata.* Het verhaal over de determinatie en de foto's van *Dermoloma magicum* met roodverkleuring en daarna zwartverkleuring zijn van de hand van C. Lovatt (+). J.A. Wearn, B.M. Spooner & A.C. Gange hebben het over de nieuwe tendens van *Morchella esculenta* op verse houtsnippers in plantsoenen.

Der Tintling, jaargang 15. Heft 4/2010

Als paddenstoelenportretten worden *Omphalina discorosea* en *Cantharellus friesii* voorgesteld. Bij lezersbrieven worden kleurenfoto's van *Arrhenia chlorocyanea, Geoglossum cookeianum, G. fallax, Microglossum nudipes* en *M. fuscorubens* geplaatst. A. Melzer presenteert in een korte bijdrage een vondst van *Coprinus patouillardii* (met kleurenfoto's en microtekening). S. Bendt belicht *Oxyporus corticola.* J. Marqua en S. Formanek hebben het over *Chlorociboria* en het gebruik van door deze zwam aangetast hout. Een op kevers parasiterende zwam, *Ophiocordyceps larvicola*, wordt voorgesteld door H. Lotz-Winter. Paddenstoelen op braam worden gepresenteerd door D. Wieschollek en U. Lindemann: *Mycena adscendens, Crepidotus cesatii, Peniophora cinerea, Scopuloides rimosa, Tremella globispora, Bisporella sulfurina, Calycina heterospora, Hyaloscypha herbarum, Hymenoscyphus scutula, Hypoderma rubi, Lachnum virgineum, Orbilia auricolor, O. coccinella, Pyrenopeziza rubi, Stictis stellata, Velutarina rufoolivacea, Unguiculella eurotioides, Anthostomella rubicola, Hypocrea aureoviridis, Leptosphaeria coniothyrium, Lophiostoma fuckelii* var. *pulveraceum* en *Diachea leucopodia.*

Der Tintling jaargang 15. Heft 5/2010

Ditmaal worden *Cortinarius colus* en *Stropharia coronilla* als paddenstoelenportret afgebeeld. F. Moser gaat in op paddenstoelenfotografie. De hertentruffel *Elaphomyces aculeatus* wordt belicht door B. & H. Scheidewig (met kleurenfoto's). Ook de truffels *Tuber fulgens, T. dryophilum, T. rapaeodorum* en *Hydnobolites cerebriformis* worden afgebeeld. U. Lindemann bespreekt een vondst van de lignicole, blauwverkleurende *Galerina steglichii* in een tropische serre. Een interview met Heinz Ebert wordt opgefleurd met foto's van *Plicaria trachycarpa, Armillaria ectypa, Hypocreopsis lichenoides, Cantharellus ianthinoxanthus, Boletus fechtneri* en *Cortinarius balteatus*. M. Wilhelm schenkt aandacht aan de zeldzame *Coprinus spelaiophilus*. Tenslotte worden de donkersporige genera *Coprinus, Coprinopsis, Coprinellus, Parasola, Lacrymaria* en *Psathyrella* op een rijtje gezet, met foto's van ondermeer *Coprinellus flocculosus, C. bisporus, C. bisporiger, Parasola plicatilis, P. kuehneri, Psathyrella marcescibilis, P. tenuicola, P. spadicea, P. pygmaea, P.* typhae*, P. panaeoloides, P. tephrophylla, P. ammophila, P. corrugis, P. microrhiza, P. suavissima, P. multipedata* en *P. romagnesiana.*

Boletin de la Sociedad Micologica de Madrid, Vol 33 (2009)

Dit 306 blz. tellende volume bevat maar liefst 23 verschillende artikels. We pikken er de belangrijkste uit. R. Galan et al. belichten *Thuemenidium atropurpureum* (met kleurenfoto en microtekening). In een bijdrage over de Andalusische ascomyceten presenteren P.P. Daniels en B. Moreno-Arroyo beschrijvingen en microscopietekeningen van *Gibberella cyanogena, Mollisia amenticola, Tapesia fusca, Bisporella scolochloae, Claussenomyces atrovirens, Morchella pseudoumbrina, Cheilymenia pulcherrima, Lamprospora maireana, Neottiella ricciae* en *Lasiosphaeria canescens*. *Tremella dactylobasidia* sp.nov. wordt beschreven door J. Zamora. De eerste Spaanse vondst van *Tremella caloceraticola* wordt besproken door P. Daniëls & B. Moreno-Arroyo. S. Perez-Gorjon heeft het over schorsbrekers (*Vuilleminia*) en stelt een sleutel voor. Een nieuwe myxomyceet, *Tubulifera applanata*, wordt beschreven door D. Leontyev en K. Fefelov. Dit artikel omvat ook een sleutel voor het genus. J. Van Hooff beschrijft tevens een nieuwe myxomyceet, *Cribraria tecta*, uit Vietnam en neemt een sleutel voor de lila en purperen *Cribraria-soorten* op. Uit het Middellandse-Zeegebied wordt dan weer een nieuwe soort *Physarum* beschreven door G. Moreno e.a.: *P. clavisporum*.

Boletin de la Sociedad Micologica de Madrid, Vol 34 (2010)

J. Marcote en J. Gómez behandelen de eerste vondst van *Gyromitra neuwirthi* in Spanje (met kleuren- en microfoto's). Eerstgenoemde auteur vervolgt in een tweede artikel met een bespreking van de aardtongen in de Galicische duinen (met afbeeldingen van *Geoglossum cookeianum, G. fallax, G. umbratile, G. glutinosum, G. starbaeckii, Trichoglossum hirsutum* en *Thuemenidium atropurpureum*. R. Galan e.a. stellen twee interessante ascomyceten voor: *Tricharina striispora* en *Sowerbyella fagicola* (met kleurenfoto's en microtekeningen). *Eichleriella leucophaea* vormt het onderwerp van het artikel van F. Prieto-Garcia e.a. M. A. Ribes heeft het over de eerste Spaanse vondst van *Typhula incarnata*. Het soortcomplex van *Cortinarius cedretorum* en *C. elegantissimus* wordt uit de doeken gedaan door J.A. Cadinanos-Aguirre (met kleuren- en microfoto's). Uit de Zuid-Spaanse duinen wordt door A. Ortega e.a. een nieuwe forma van *Armillaria mellea* beschreven: f. *sabulicola*. R.M. Dähncke en G. Robich beschrijven twee nieuwe Mycena's uit de Canarische eilanden: *M. floris-castaneae* en *M. lapalmaensis*. De eerste vondst van *Clitocybe amoenolens* voor Spanje wordt voorgesteld door F. Martinez e.a. (met kleuren- en microfoto's). De verschillen met gelijkende (*Lepista*-)soorten worden op een rijtje gezet. De zeldzame gasteromyceet *Dictyocephalos attenuatus* wordt behandeld door A. Ruiz Mateo en E. Martinez Méndez. Twee nieuwe myxomyceten voor Zweden worden voorgesteld door U. Eliasson e.a.: *Comatricha meandrispora* en *Stemonaria irregularis*. Een nieuwe nivicole myxomyceet wordt door G. Moreno e.a. beschreven uit Spanje: *Licea alpina*. In een volgend artikel van G. Moreno komen de genera *Badhamia, Badhamiopsis* en Craterium in Spanje aan bod (met kleuren- en SEM-foto's). Verder vinden we nog bijdragen over etnomycologie en paddenstoelen in Nepal, Mexico en de Canarische eilanden.

Cryptogamie Vol 31, nr. 3 (2010)

In dit nummer beschreven O. Hama, E. Maes, A. De Kesel e.a. een nieuwe Afrikaanse champignon: *Agaricus subsaharianus*. A. Verbeken, J. Nuytinck en D. Stubbe belichten zes Australische en een Nieuw-Zeelandse melkzwam (*Lactarius*). E. Salerni en C. Perini onderzochten de invloed van het beheer op paddenstoelgemeenschappen in Italiaanse naaldbossen.

Cryptogamie Vol 31, nr. 4 (2010)

V. Antonin, M. Vasutova & A. Urban concluderen op basis van moleculair onderzoek dat *Marasmius tenuiparietalis* synoniem is *van M. epiphyllus* (met microscopietekeningen). Nieuwe Russula-soorten worden beschreven uit Florida (S. Adamcik, D. Mitchell & B. Buyck) en Indië (K. Das, K. Van de Putte & B. Buyck).

20 jaar LIKONA

LIKONA (Limburgse Koepel voor Natuurstudie) viert op zaterdag 22 oktober 2011 zijn 20-jarig bestaan.
In de loop van de voormiddag stellen de verschillende werkgroepen hun activiteiten voor. Mycolim zorgt o.a. voor een paddenstoelententoonstelling. Het volledig programma van die dag vind je vanaf 15 september op www.limburg.be/likona.
Verantwoordelijken voor Mycolim zijn Jos Tuerlinckx (089/35 10 79) en Jan Cornelis (011/52 35 24).

Twintigste LIKONA Jaarboek is verschenen

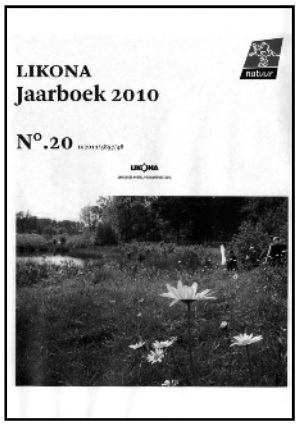

Naar jaarlijkse gewoonte publiceert het provinciebestuur het LIKONA-jaarboek. In de huidige uitgave zijn 7 uitgebreide inhoudelijke artikels opgenomen die een aantal wetenschappelijke onderzoeken uit 2010 weergeven. Zo is er een prachtig geïllustreerd artikel van Luc Lenaerts i.s.m. geologen Michel Dusar en Roland Dreesen over de wasplatenweide van Moelingen (18 blz.). Naast cijfergegevens over de waarde en de soortenrijkdom wordt er gezocht naar een verklaring voor de grote diversiteit, door het verband na te gaan met o.a. hogere planten, beheer, nutriënten, zuurtegraad en ondergrond.

Zoals jaarlijks bevat ook deze 20e editie nog een bespreking van een 50-tal publicaties over uiteenlopende aspecten van natuurstudie in Limburg van het afgelopen jaar.

Beheerplannen voor natuurterreinen, evaluatie van natuurverbindingen, waarnemingen van zeldzame paddenstoelen, planten, vlinders, resultaten van afvissingen en bijzondere vogelwaarnemingen zijn maar een greep uit de vele becommentarieerde artikels.

Van elke LIKONA-werkgroep is er een jaarverslag opgenomen waarin de bijzondere resultaten van het afgelopen jaar worden voorgesteld. Een schat aan informatie voor ieder die met de Limburgse natuur begaan is.

Het jaarboek (100 pagina's) is op een prachtige manier vormgegeven met talrijke mooie kleurenfoto's en duidelijke, overzichtelijke schema's en tabellen.

Bestellen

De kostprijs is 10 euro en je kan het jaarboek afhalen of aanvragen in Het Groene Huis. Na betaling van de factuur krijg je het boek toegestuurd. De vorige jaarboeken zijn nog in voorraad voor wie zijn/haar reeks wil vervolledigen.

LIKONA-secretariaat
Provinciaal Natuurcentrum, Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk
Tel. 011/26 54 62, fax 011/26 54 55; e-mail: likona@limburg.be.

COLOFON

SPOREN is een uitgave van de KVMV, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw.

Afdelingen: Antwerpse Mycologische Kring (AMK), Mycologische Werkgroep Limburg (Mycolim), Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep (OVMW) en Zelfstandige Werkgroep voor Amateurmycologen (ZWAM).

Voorzitter: Bernard Declercq
Molenbergstraat 1, 9180 Stekene - 0475/35 95 83 - bernard.declercq2@pandora.be
Ondervoorzitter: Robert De Ceuster
Kloosterbergstraat 34, 3290 Diest - 013/33 57 96 - robert.de.ceuster@scarlet.be
Penningmeester: Lieve Van Boeckel-Deceuninck
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel - 03/455 01 27 - 0475/268 167 - lieve.deceuninck@skynet.be
Secretaris: Peter Verstraeten
Draverstraat 29, 9810 Nazareth - 09/385 41 74 - verstraeten.peter@skynet.be
Ledenadministratie: Myriam de Haan
Leopoldstraat 20, bus 1.1, 2850 Boom - 03/888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be
Overige bestuurders:
André De Kesel, Haesaertsplaats 15, 2850 Boom - 02/260 09 38 - adk@br.fgov.be
Gut Driesen-Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven - 011/72 59 24 - driesen.tilkin@pandora.be
Roosmarijn Steeman, Bist 66, 2500 Lier - 0485/68 88 48 - roosmarijn.steeman@gmail.com
William Coeck, Brandstraat 40, 2850 Boom - 03/888 42 89 - william.coeck@pandora.be
Wim Veraghtert, Bist 66, 2500 Lier - 0496/97 87 79 - wim.veraghtert@gmail.com

Internet: KVMV: www.kvmv.be AMK: www.kvmv.be
Mycolim: www.mycolim.be ZWAM: www.kvmv.be, afdeling ZWAM aanklikken

Verantwoordelijke bibliotheek:
Lucy De Nave, Jan Van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen - lucy.denave@antwerpen.be

FUNBEL
Secretariaat: EmileVandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, 02/267 74 18.

Lidmaatschap KVMV 2011: bedraagt 18,00 euro (gezinslidgeld 20,00 euro) te storten op rekening 737-0187576-21 van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging, Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen. Voor buitenlandse leden bedraagt het lidmaatschap 20,00 euro (22,00 euro voor een gezin). De eventuele bankkosten worden gedragen door de opdrachtgever. IBAN-nummer BE17 7370 1875 7621, BIC-code KREDBEBB. *Sterbeeckia* en de nieuwsbrief *Sporen* (4 maal/jaar) zijn begrepen in het lidgeld.

Verantwoordelijke uitgever: Danny Minnebo, Kleine Molenstraat 19, 9290 Overmere

Redactieleden: Georges Buelens, Robert De Ceuster, Gut Tilkin, Wim Veraghtert en Peter Verstraeten

Eindredactie en layout: Danny Minnebo - 09/367 95 49 - minnebo.troch@pandora.be

Verzending: Christine Van Lommel, Jozef Verbovenlei 34, 2100 Deurne

Ieder lid kan publiceren in *Sporen*. **Teksten** voor het volgende nummer moeten **vóór 1 november 2011** gemaild worden naar de eigen afdelingscoördinator:

AMK	> Wim Veraghtert	- wim.veraghtert@gmail.com
MYCOLIM	> Gut Tilkin	- driesen.tilkin@pandora.be
OVMW	> Peter Verstraeten	- verstraeten.peter@skynet.be
ZWAM	> Georges Buelens	- georges.buelens@telenet.be

Foto's of figuren in de tekst worden best nog eens afzonderlijk meegestuurd als beeldbestand, bijvoorbeeld .jpg.

Sporen wordt gerealiseerd met de steun van het Provinciebestuur van Antwerpen.

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikels berust bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken. Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikels of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

ISSN 2030-367X

Sporen 4/3
september 2011
Driemaandelijkse
Nieuwsbrief van de
Koninklijke Vlaamse
Mycologische Vereniging

V.U. D. Minnebo
Kleine Molenstraat 19
BE-9290 Overmere

Verzending:
C. Van Lommel
Jozef Verbovenlei 34
BE-2100 Deurne
03/322 64 06

Afgiftekantoor: Berchem 1/2
Erkenningsnummer P508807

België - Belgique
P.B.
2600 Berchem 1/2
8/4784

SPOREN

De gegevens op het adresetiket zijn opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand. Ieder lid kan de gegevens over zichzelf inzien bij de ledenadministratie.